

Terres de l'Ebre

On t'aturen els detalls

CAT

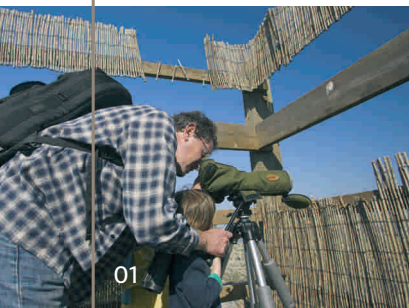
OBSERVACIÓ D'OCELLS A LES TERRES DE L'EBRE

01. Observant des de lluny **02.** Àliga pescadora (*Pandion haliaetus*) **03.** Polla blava (*Porphyrio porphyrio*) **04.** El delta de l'Ebre. **05.** L'Encanyissada.

Arribes a les Terres de l'Ebre i tot d'una comences a veure ocells. I no només aquells que ja et són prou coneguts sinó d'altres, nous i fascinants. Els ocells mediterranis. Amb el sol darrera teu i la brisa marina acaronent el rostre, ben bé podries estar contemplant flamencs rosats, abellerols enlluernadors, estols de limícoles... i com a rerefons unes muntanyes majestuoses. O potser tot vorejant un riu sinuós, enmig de congostos i vessants de muntanyes que s'eleva fins els cims més alts, on l'àguila cuabarrada i el voltor comú remunten el seu vol sense cap esforç.

O potser caminant per una passarel·la a sobre un meandre del riu Ebre, voltat per la seva vegetació verda i exuberant i pels ensordidors cants dels ocells. Aquestes sensacions són només un petit indici del que pots experimentar quan observis ocells a les Terres de l'Ebre. Depèn de tu, pots seguir imaginant-ho, o pots venir i comprovar-ho tu mateix.

T'ho imagines...?

LES TERRES DE L'EBRE: EL DESTÍ DEL “BIRDWATCHER”

De les muntanyes al mar. Les Terres de l'Ebre acullen la zona humida més important de la costa mediterrània a la Península Ibèrica, el Delta de l'Ebre, vigilat dia i nit per les abruptes i enigmàtiques muntanyes dels Ports, de fins a 1.447 m.

Aus fascinants. El 70% de la població mundial de la rara gavina corsa es reproduïx al Delta de l'Ebre. L'exòtic flamenc comú es pot comptar per milers. Des de la polla blava i el martinet menut al delta fins l'àguila cuabarrada i el duc a les muntanyes, no s'estalvia ni quantitat ni qualitat.

Aus per totes les estacions. Hi ha estols d'ocells enlluernadors i captivadors, tan residents com reproductors, migracions de primavera i tardor plenes de sorpreses i, a l'hivern, unes zones aquàtiques plenes de vida. Un dia avorrit a les Terres de l'Ebre? Ni ho somiïs.

Molt a prop teu. Si veniu de Iluny, l'aeroport internacional de Barcelona és només a 150 quilòmetres de les Terres de l'Ebre i el de Reus es troba a tan sols 50 quilòmetres. El litoral de les Terres de l'Ebre gaudeix de bones comunicacions terrestres, a la seva xarxa ferroviària s'hi afegeix una moderna xarxa d'autopistes i autovies.

Uns ingredients especials. Qui no gaudeix assaborint un bon vi i un bon oli d'oliva amb denominació d'origen, peix i marisc amb un sabor únic procedent del delta i de la costa; trobar gent oberta i preparada per rebre al visitant; i delectar-se amb un turisme no massificat, amb una empremta de personalitat pròpia.

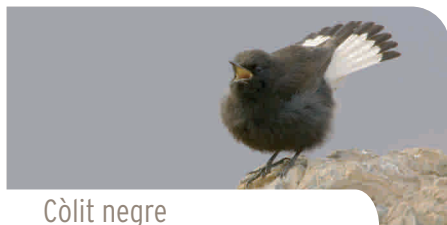
Amb la família o els amics. Trobaràs una variada gamma d'allotjaments d'excel·lent qualitat, platges de sorra interminables, cims amb vistes que et trauran l'alè, rius i cascades, monuments històrics i culturals. Tot allò per a que tu i els qui t'acompanyin gaudiu d'una feliç estada, **fins i tot pels qui no són addictes als ocells!**

AUS FASCINANTS

Gavina corsa

Aquesta preciosa gavina és endèmica de la Mediterrània. L'any 2006 hi van haver 15.329 parelles de gavina corsa nidificant al Delta de l'Ebre. Grups molt grans d'aquestes aus es concentren al port de **Sant Carles de las Ràpita**, però l'espècie es pot veure arreu del Delta en grups petits que s'escampen per les seves platges, arrossars i salines. Algunes romanen al Delta i rodalies durant els mesos d'hivern.

Còlit negre

A Europa aquest atractiu ocell sedentari només es troba a la Península Ibèrica. A Catalunya, la major part de la seva població habita a les serralades d'influència mediterrània de les Terres de l'Ebre: **Cardó, Els Ports i Montsià**. També es troba al nord de la regió, als paisatges semiàrids i deserts que envolten el riu Ebre.

Àguila cuabarrada

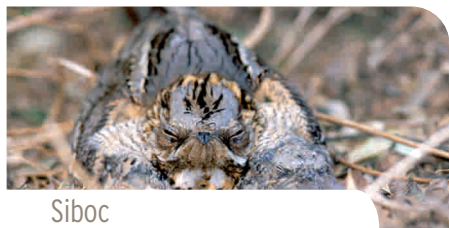
Al voltant del 65% de la població europea d'aquesta àguila habita a Espanya. El seu bastió català es troba a les Terres de l'Ebre on, com a sentinelles de les abruptes muntanyes de les serralades prelitorals, s'enlairen per sobre de cims acinglats, bancals d'oliveres i vessants guarnides de pinars, **als Ports, al massís de Cardó i al de Tivissa**. Prefereix caçar sobre rics mosaics mediterranis, entre 200 i 600 m d'altitud.

Martinet ros

De les 700 parelles que s'estima es reproduïxen a Catalunya, la immensa majoria ho fan al **Delta de l'Ebre**. La protecció de les zones humides i la millora continua en les pràctiques agrícoles han comportat un augment significatiu del nombre d'individus d'aquesta espècie. És present sobretot entre abril i octubre, tot i que en els darrers anys grups molt petits s'han quedat durant el període hivernal.

Aquí t'exposem una mostra d'algunes de les espècies d'aus que podries trobar durant **un viatge ornitològic a les Terres de l'Ebre**. Hi ha moltes altres espècies que no s'esmenten - la tria no ha estat fàcil!

Siboc

Aquesta espècie és un visitant estival a la regió, present des de mitjans d'abril a finals de setembre. Cria en zones planes o ondulades amb arbres dispersos o en pinars oberts. De nit és quan es pot distingir el seu cant ressonant, molt diferent de l'enganyapastors. El siboc s'estén arreu de les Terres de l'Ebre, exceptuant només el Delta de l'Ebre i altituds superiors als 600 m.

Gavina capblanca

L'any 1975 va tenir lloc la primera cita de reproducció d'aquesta espècie al **Delta de l'Ebre**, quan se'n van trobar 12 parelles. Actualment més de 600 parelles de gavina capblanca, que representen el 70-75% de la població total a la Península Ibèrica, nidifiquen cada any al Delta. Es poden veure a les salines, a les desembocadures del riu i canals i sobre tot costejant les dues badies, El Fangar i Els Alfacs. Més de 100 individus romanen en aquestes contrades durant el període hivernal.

Oreneta cua-rogenca

Aquesta espècie, present a la regió entre març i setembre, s'ha estès de forma espectacular en els darrers anys en algunes parts de Catalunya. La principal població a les Terres de l'Ebre es troba a la **Ribera d'Ebre**, on nidifica en zones rocoses i en ubicacions no naturals com ara sota els ponts i en edificis abandonats. Tot sembla indicar que durant els propers anys colonitzarà zones noves.

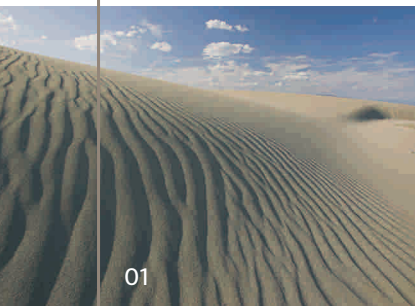

Perdiu de mar

Normalment entre 60 i 80 parelles de perdiu de mar nidifiquen cada any al Delta de l'Ebre, i es poden veure entre els mesos d'abril a setembre. Es reproduïxen a nivell de mar en àrees de vegetació baixa, en prats de pastura seminaturals i en els bancs enmig dels arrossars, als **Erms de la Tancada**, a **Lo Garxal** i al **Canal Vell**.

ITINERARIS ORNITOLÒGICS

A LES TERRES DE L'EBRE

01

02

03

04

Itineraris 1 i 2 Entre tots dos cobreixen la major part dels punts d'observació del Parc Natural del Delta de l'Ebre. Declarat ZEPA (Zona Especial per la Protecció de les Aus) i enregistrat com a lloc Ramsar, el Delta de l'Ebre és una zona humida d'importància internacional, que compta amb 95 espècies d'aus reproductores. L'ampla varietat de llacunes, dunes, platges, badies i boscs riberencs, la converteixen en punt de parada essencial per un gran i variat nombre d'ocells migratoris i hivernants, oferint un magnífic rerefons tan pels ornitòlegs com pels aficionats a la fotografia.

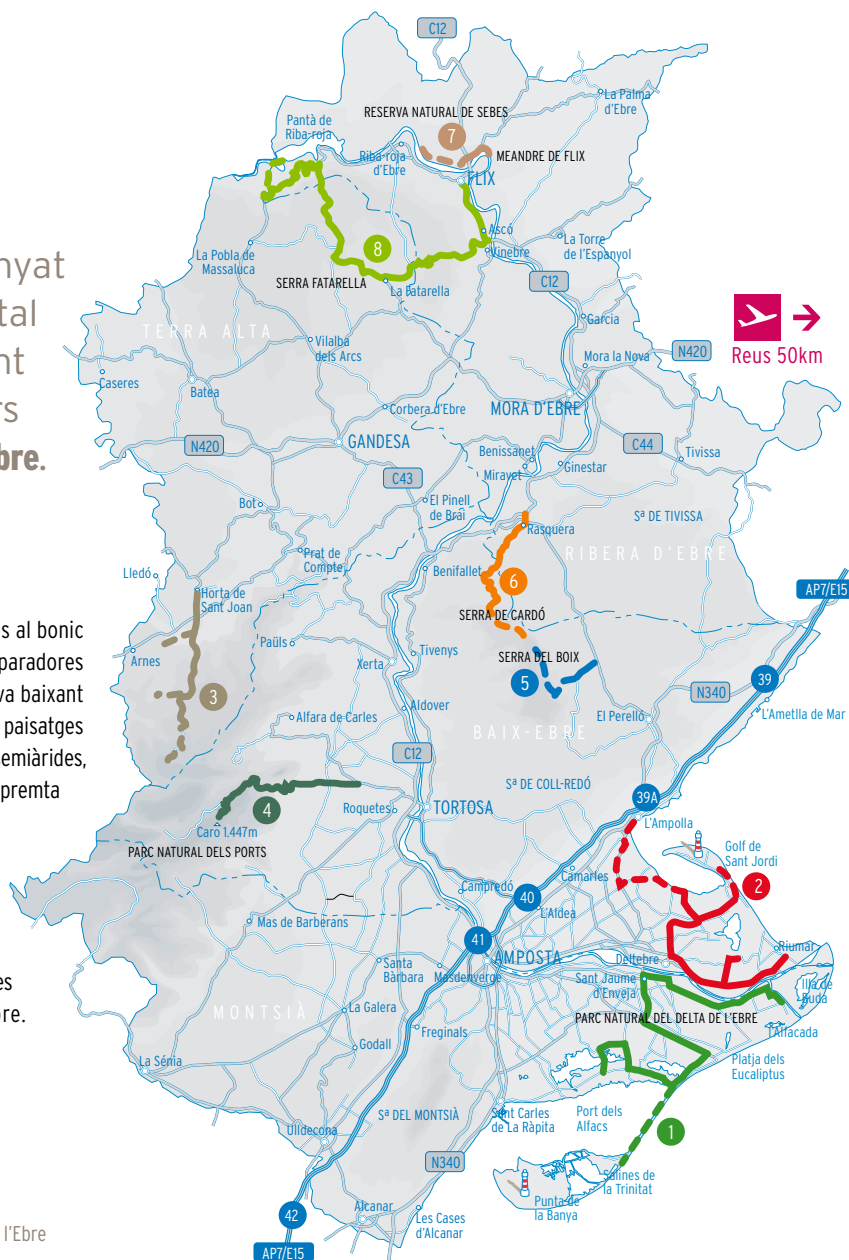
Itineraris 3 i 4 El naturalista se sent sens dubte estimulat per les diferents vessants dels Ports: una serralada muntanyosa amb rius preciosos, coves, congostos, i cims que sobrepassen els 1.000 m. A més de ser refugi de la cabra salvatge ibèrica (*Capra pyrenaica*), també és la llar del porc senglar, del gat salvatge, la llúdria, el cabirol i el 50% de les espècies d'amfibis que es poden trobar a tot Catalunya. Si s'afegeix la riquesa immensa que aporten les aus, incloent-hi un bon nombre de rapinyaires grans, Els Ports destaca com un indret digne de descobrir.

Itineraris 5 i 6 Es situen entre les desconegudes serres de Cardó i del Boix. Aquí el visitant pot trobar ocells excepcionals, però no s'acaba aquí. Hi ha boscos mediterranis de pins i alzines molt ben conservats. També hi han teixos, alguns dels quals es creuen mil·lenaris. Fins i tot coves amb pintures rupestres, grutes i també el singular margalló (*Chamaerops humilis*), l'única palmera nativa d'Europa. Actualment 2 parelles d'àguila cuabarrada i unes altres 5 parelles d'àguila daurada habiten aquest encisador massís.

Itinerari 7 Ens atansa fins la Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix. La reserva, situada a la vora del riu Ebre, comprèn dues zones separades per la presa de Flix: per una banda la zona humida de Sebes aigües amunt de la presa, i per l'altra el meandre aigües avall. Presenta un dels canyissars més extensos de Catalunya, que arriba fins als 200 m d'amplada. Així mateix destaca el taramigar i enclavaments amb bosc de ribera molt ben conservat, amb salzes, pollancrems blancs i verns.

S'han seleccionat i dissenyat un total de **8 itineraris** per tal de guiar l'ornitòleg visitant arreu dels excel·lents tresors naturals de les **Terres de l'Ebre**.

Itinerari 8 Comença quan anem ascendint fins al bonic poble de La Fatarella, tot gaudint de les vistes aclaparadores del paisatge que l'envolta. Des d'aquí la carretera va baixant fins a la desembocadura del riu Matarranya, creuant paisatges plens de pau i gairebé deserts. Aquestes terres són semiàrides, amb pins escampats, on l'home ha deixat la seva empremta en els bancals conreats d'oliveres i vinya i les tradicionals i singulars espones de pedra. Descobrirem ermites solitàries dalt dels cims o ens endinsarem en valls recòndites on el silenci només gosa ser trencat pels cants dels ocells. L'itinerari esdevé prodigiós quan admirem els enormes cingles que voregen l'altre costat del riu Ebre.

- 01.** Arenes del Delta de l'Ebre **02.** Un arrossar al Delta de l'Ebre
03. Els Ports **04.** Alerta amb els ànecs.

EL DELTA DE L'EBRE

La unió de terra, aigua i cel...
i milers d'ocells.

ITINERARI 01) Al Sud del riu Ebre

Lloc de sortida: el poble de Poblenou del Delta / Duració: 1 dia

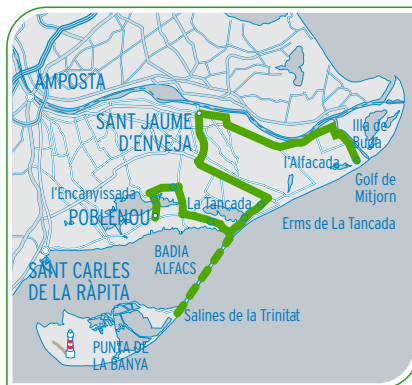

S'agafa la carretera que deixa el poble en **direcció nord cap a la torre d'observació** que aviat es trobarà a la dreta. Pel camí busca el martinet ros als arrossars. Aquesta torre d'observació ofereix vistes de la llacuna de l'Encanyissada i la possibilitat de veure espècies com ara martinet menut, polla blava, xibec, xatrac gros, cames llargues, arpella vulgar, flamenc, trist i balquer. És igualment aconsellable fer un passeig per la carretera on entre les canyes es poden veure i sentir el boscaler comú i el repicatalons (la raça endèmica witherbyi).

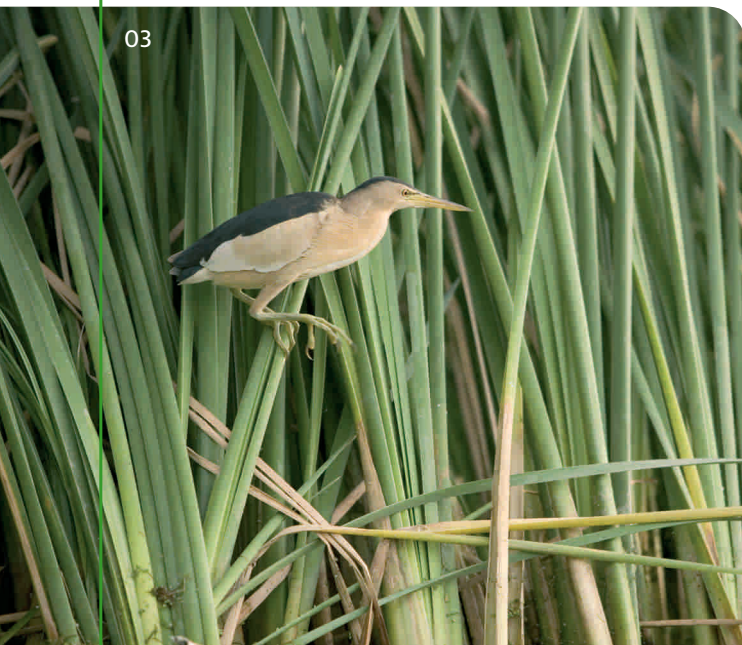
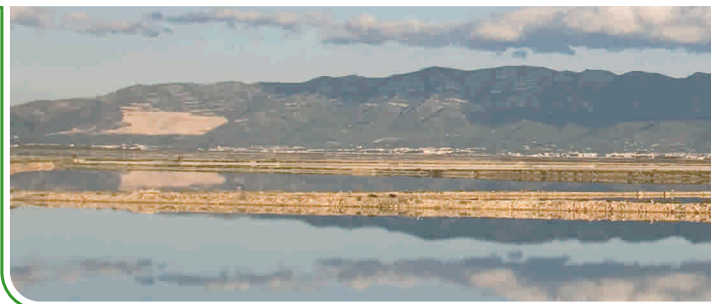
També cal fer una parada a la **segona torre d'observació** donat que a més de veure-hi les espècies ja esmentades, també s'hi podrien trobar l'agró blanc, el curroc i la cotxa blava (aquest darrer en època de migració o a l'hivern). Es continua cap a la costa, parant a les salines de Sant Antoni. Normalment és un lloc molt interessant per

gavines, xatrac i limícoles. Durant l'època de nidificació s'hi troba abundància de xatrac beclarg, xatrac comú i xatrac menut, mentre que grups petits de xatrac gros s'hi poden trobar tot l'any. La gavina capblanca, gavina corsa i gavià argentat gairebé sempre hi són presents i els limícoles que es troben amb més freqüència són bec d'alena, pigre gris, tètol cuabarrat, territ menut, territ beclarg, territ variant, gamba verda, gamba roja, gamba roja pintada, batallaire, corriol camanegre i corriol gros. El territ gros i la siseta es poden veure en èpoques de migració mentre que la raça ibèrica de cuereta groga nidifica enmig del matollar.

Es va cap a la platja i es segueix el camí sorrenc que pel Trabucador ens adreça a les **salines de la Trinitat**

01. Flamencs i gavines al Delta de l'Ebre **02.** Un arrossar després de la collita al Delta de l'Ebre **03.** Martinet menut (*Ixobrychus minutus*) **04.** Observant a la llacuna de l'Encanyissada.

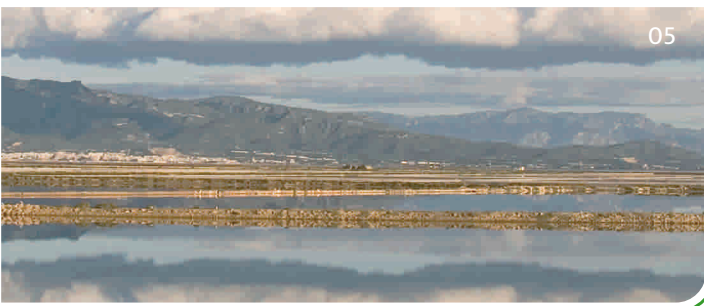

(Important! aquestes salines són propietat privada i no es permet l'accés al públic; si us plau respecte la senyalització). En aquest cas la duració de la visita és opcional, però es poden buscar ocells migratoris molt interessants entre les petites taques de vegetació existents. Vorejant la badia es pot observar una bona varietat de limícoles, gavines i xatrac, incloent-hi remena-rocs, garsa de mar, territ de tres dits, gavina capblanca i altres. Durant els mesos d'hivern l'aigua de la badia és un lloc privilegiat per calàbries, bec de serra mitjà, cabussó collnegre i, a vegades, ànec negre o ànec fosc.

Tornem endarrere per on s'ha vingut per anar vorejant **l'est de la llacuna de la Tancada**. Buscarem limícoles en els bassals de l'esquerra i la terrerola rogenca als saladars de la dreta abans d'arribar a l'observatori que domina la Tancada. Aquest és un lloc interessant per ànecs com ara el xibec i el xarrasclet. L'àguila pescadora acostuma a sobrevolar la zona de forma força regular.

Entre aquí i la platja dels Eucaliptus s'hi troben **Els Erms de la Tancada**: una àrea de saladars, pastures amb arbusts i canals, ideal pels ocells migratoris durant la primavera i la tardor, la qual cosa li confereix un potencial enorme per sorprendre'ns molt gratament. Les aus que nidifiquen aquí inclouen alosa vulgar, terrerola vulgar i perdiu de mar, mentre que la piula grossa gairebé ha esdevingut una espècie hivernant regular en els darrers anys.

Vora la carretera que va a Amposta trobem la **Reserva Natural de Riet Vell**, una finca d'arròs ecològic amb espais naturals recuperats. Hi ha una barraca que fa de centre de visitants i dos observatoris al costat de la llacuna, des d'on, entre ardeids, anàtids i altres ocells,

05

05. Salines i el massís del Montsià **06.** Agró roig (*Ardea purpurea*) **07.** Agrons i corbs marins.

s'observa polla blava, martinet menut, fumarell carablanç, agró blanc, rascló, i de forma excepcional, polla pintada i rasclet. L'arrossar ecològic acull espècies com ara martinet ros i agró roig, limícoles com per exemple cames llargues, bec d'alena, tètol cuanegre, i fins i tot flamenc. Destacats visitants estacionals inclouen perdiu de mar i gavina corsa, a més de bitó, que apareix de forma esporàdica entre la collita i l'hivern. Cal destacar pardal xarrec i xoriguer comú criant a les caixes-niu de la reserva.

Des d'aquí es va a Sant Jaume d'Enveja, girant a la dreta cap a l'**Illa de Buda i la Gola de Migjorn**. Es segueix la carretera que creua vastes extensions d'arrossars per arribar finalment a una torre d'observació. Aquesta ofereix vistes insuperables de l'Illa de Buda, amb els seus arrossars, saladers, tolls i llacunes a més a més dels canyissars i zones pantanoses de l'Alfacada, sense oblidar la mar oberta.

Aquesta àrea és una de les millors de tot el Delta per veure una gran diversitat d'ocells en poc temps. A més d'una gran varietat de limícoles com ara valona, batallaire, gamba roja pintada i tètol cuanegre, també hi ha polla blava, capó reial, agró blanc i varietat d'ànecs. Així com arpella vulgar i blauet, igualment es poden veure fumarell negre, fumarell carablanç, bec planer, martinet menut i martinet ros i durant els mesos d'hivern, oca vulgar i àguila calçada.

Per acabar no deixarem pas de banda la platja, on buscarem ocells marins en el que es podria considerar el millor indret del Delta per observar mascarell, paràsit gros, paràsit cuapunxegut, gavot, baldriga mediterrània i baldriga balear; i segons l'època de l'any, ànecs marins, gavines (incloent-hi gavina capnegra), xatracs i limícoles.

06

07

ITINERARI 02) Al Nord del riu Ebre

Lloc de sortida: la població de Deltebre / Duració: 1 dia

En direcció est per sortir de la població, s'entra a la T-340. Es segueix la carretera fins una senyal que indica **"Mirador/Restaurant Canal Vell" cap a l'esquerra**. Aquí hi ha una torre d'observació que domina tota la zona sud de la llacuna del Canal Vell.

Aquí es poden veure martinet de nit, flamenc, agró blanc, bitó comú (durant la migració), martinet menut, balquer, trist, cames llargues, blauet, arpella vulgar i varietat d'ànecs.

Es torna a la T-340 i es segueix les indicacions cap a **Riumar**. A la part més oriental de la platja s'hi troba **Lo Garxal** - una llacuna habitualment esquitxada amb abundants xatrac i limícoles, que sovint inclouen siseta i gamba roja pintada. El rascló nidifica a les àrees de joncs del marge sud, mentre que els habitants dels salobrars

inclouen terrorola rogenca i la perdiu de mar. A més de ser una bona àrea per observar passeriformes i la gavina menuda, en els darrers anys la fotja banyuda ha esdevingut un visitant regular.

Tornant cap a Deltebre es segueix la T-3451 que condueix a la **Platja de la Marquesa**. L'observació del mar des d'aquesta platja pot proporcionar cites de paràsits, baldrigues, ànecs marins i altres ocells marins segons sigui l'època de l'any. Durant els mesos d'hivern es veuen passar centenars de gavines capnegres, i el mateix passa a finals d'estiu amb el fumarells negres.

Atenció fotògrafs! Aquesta àrea pot ser excel·lent per captar imatges impactants de limícoles, flamencs, xatrac i gavines, especialment per la tarda, quan el sol queda darrera vostre. Les aus que normalment es poden observar inclouen molts limícoles, com ara territ bec llarg, territ variant, territ menut i territ de Temminck, polit cantaire, cames llargues, etc., les gavines corsa, capblanca i capnegra, tots els xatrac del Delta de l'Ebre i calàbries durant els mesos d'hivern. Amb el pas dels anys s'han comptabilitzat un bon nombre de rareses, entre les quals cal destacar territ pectoral, escurafascons de Wilson, siseta cendrosa, gavina de Delaware i piula grossa.

03

04

Des d'aquí un camí condueix cap al **far del Fangar**. Passades les dunes es troba una àrea immensa, plana i sorrenca, que és una zona de reproducció molt important pels xatrac i corriol camanegre. Al costat de la badia sovint s'hi reuneixen grans quantitats de limícoles, xatrac, gavines i ànecs.

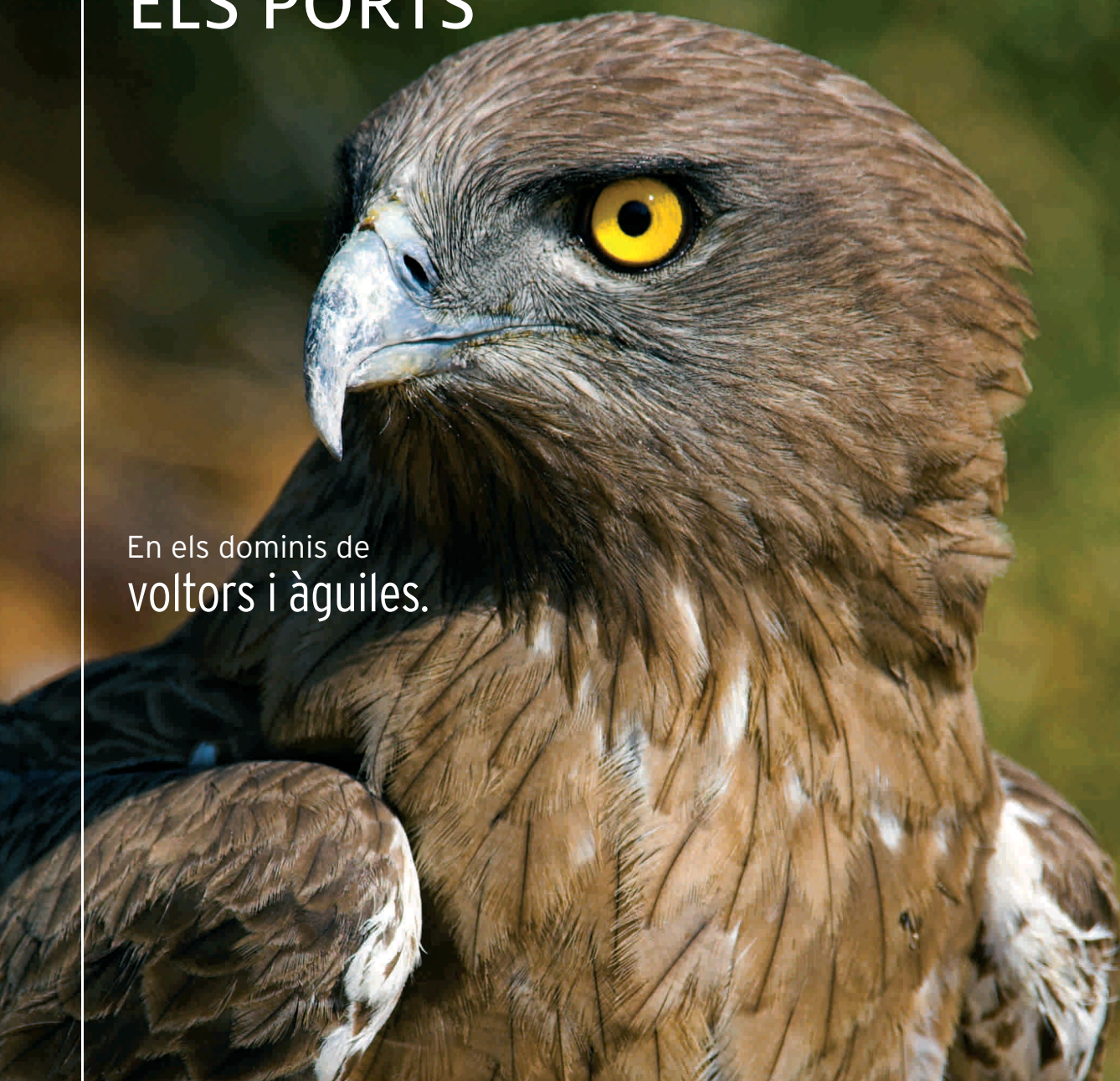
L'últim lloc d'observació es troba al costat **sud de la badia, o port, del Fangar**. Es deixa endarrere el restaurant Figueres i es segueix la carretera que porta fins al límit de la badia. Des d'aquí és possible seguir per la vora durant aproximadament 4 quilòmetres. S'aconsella evitar el període de pujada de la marea, fet que obliga a la majoria dels ocells, especialment els limícoles, a traslladar-se cap a d'altres indrets.

01. Gavià argentat (*Larus michahellis*) **02.** Fotges (*Fulica atra*) i xibecs (*Netta rufina*) **03.** Flamencs (*Phoenicopterus roseus*) **04.** El Fangar.

ELS PORTS

En els dominis de
voltors i àguiles.

ITINERARI 03

Horta de Sant Joan Les Gronsas Coll de Miralles

Lloc de sortida: el poble d'Horta de Sant Joan / Duració: 4 - 5 hores

Des d'**Horta de Sant Joan** es condueix cap al sud per la T-334, girant a la dreta a la cruïlla amb la T-330 i immediatament després es gira a l'esquerra, seguint les indicacions cap "**Els Ports**". La carretera creua camps d'oliveres encisadors, on si efectuem una breu parada es podria observa cotoliu, gratapalles, raspinell comú, gafarró i puput.

Es deixa enrera el mirador que queda a l'esquerra i es buscarà un camí a mà dreta. Aquí es pot passejar pels camps que voregen el bosc. Durant el camí es pot observar rapinyaires grans com ara àguila daurada, àguila cuabarrada, voltor i aufrany.

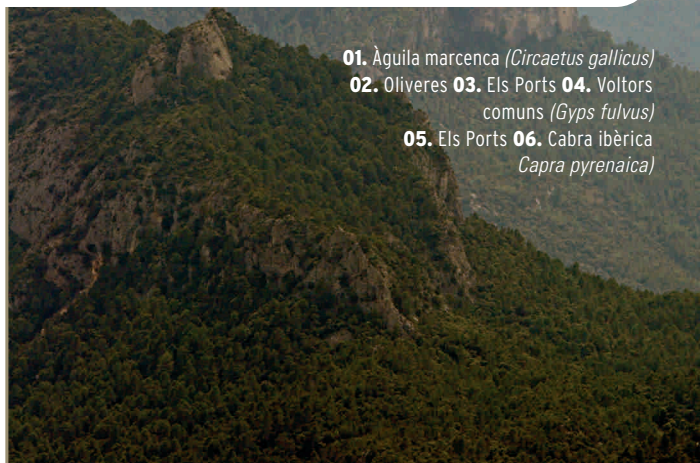

Havent tornat a la carretera es segueix fins una collada amb vistes a **Les Roques de Benet** a mà esquerra i **Les Gronsas** a mà dreta. Des d'aquí es pot fer una excursió curta que permet admirar la bellesa de l'indret, així com trobar ocells com ara bruel, mallerenga emplomallada, bosqueta vulgar, tallarol capnegre i mosquiter pàl·lid enmig de la bosquina; o cotxa fumada, pardal roquer, merla blava, roquerol i ballester a les zones rocoses. A més, l'entorn de Les Gronsas és un lloc destacat per veure la cabra salvatge ibèrica, especialment a primera hora del matí.

De nou al vehicle, es segueix fins al **Mas de la Franqueta**. Des d'aquí es possible seguir un camí que durà fins al **Coll de Miralles**, preferiblement amb un vehicle tot terreny donat que la ruta presenta un ferm fracturat, amb clots i possiblement amb roques que s'hagin pogut desprendre. Aquesta ruta ofereix unes vistes panoràmiques fabuloses de la vessant nord de massís.

01. Àguila marcenca (*Circaetus gallicus*)
 02. Oliveres 03. Els Ports 04. Voltors comuns (*Gyps fulvus*)
 05. Els Ports 06. Cabra ibèrica (*Capra pyrenaica*)

ITINERARI 04) Tortosa-Mont Caro

Lloc de sortida: Tortosa / Duració: 3 - 5 hores

01

02

Si ens apropem a Tortosa des del nord per la C-12, es girarà a la dreta a la primera rotonda, entrant a la ciutat de Roquetes. Seguir les indicacions cap al **Parc Natural dels Ports i Mont Caro**. Al cap d'uns 20 kilòmetres s'arriba al cim del Mont Caro, el punt més alt dels Ports, a una altitud de 1.447 m.

Es recomana anar fent parades durant el trajecte per tal d'admirar unes vistes úniques i fer un mostreig de les aus dels diferents hàbitats. La gamma d'espècies que es poden trobar pels voltants és similar a la de l'itinerari 3, millorant però les oportunitats de trobar tallarol emmascarat i tallarol capnegre en els camps d'oliveres al peu de la muntanya i sit negre a les àrees més exposades i rocoses de la part alta.

01. Tallarol emmascarat (*Sylvia hortensis*)

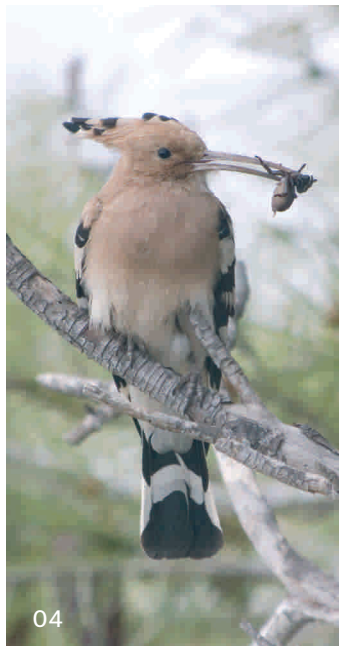
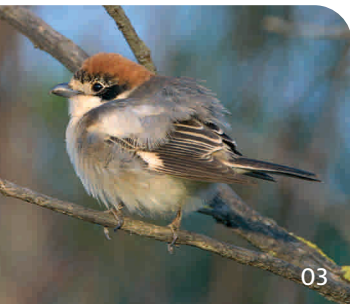
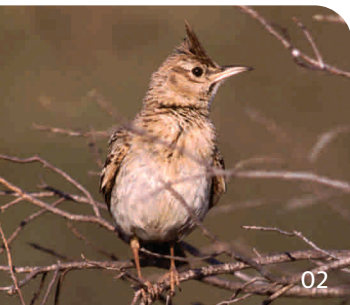
02. Bruel (*Regulus ignicapillus*)

LES SERRES DE CARDÓ I BOIX

Veure una àguila cuabarrada
és tot un plaer.

ITINERARI 05

El Perelló Cabrafeixet

Lloc de sortida: la TV-3022 al Perelló / Duració: unes 3 hores

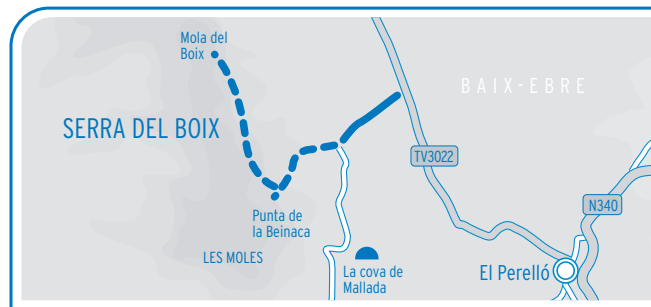
Es segueix la TV-3022 fins al punt quilomètric nº 7, girant cap a l'esquerra quan trobem una senyal que indica "Pintures rupestres (4,2 Km)" i "**Camí del Coll de la Mola**". Els primers quilòmetres transcorren per un terreny relativament pla, amb camps d'oliveres, matolls i pinars escampats. Si es va fent parades durant el trajecte es podrà gaudir de breus passeigs durant els quals veurem ocells com ara puput, tallarol capnegre, abellerol, còlit ros, cotoliu, gratapalles, tórtora, capsigrany i cogullada vulgar.

Seguir les senyals que indiquen "**Pintures Rupestres**". Al llarg de les vessants es pot trobar tallareta cuallarga, i cogullada fosca a les àrees més rocoses i escarpades. Continuar pujant i aparcar en el lloc senyalat.

Es segueix a peu pel camí que porta a les coves amb pintures rupestres, i més enllà. Tota la zona en general és bona per còlit negre, merla blava, àguila cuabarrada i àguila daurada. Si es vol caminar més, és possible ascendir per la GR-192 fins a la part més alta de la **Serra del Boix**, des d'on es pot gaudir d'una esclatant vista dels massissos veïns i de la mar Mediterrània.

Atenció! Si de cara al capvespre apeteix fer un passeig, convé saber que aquesta és una zona ideal pel siboc.

01. Àguila cuabarrada (*Hieraaetus fasciatus*) **02.** Cogullada vulgar (*Galerida cristata*) **03.** Capsigrany (*Lanius senator*) **04.** Puput (*Upupa epops*).

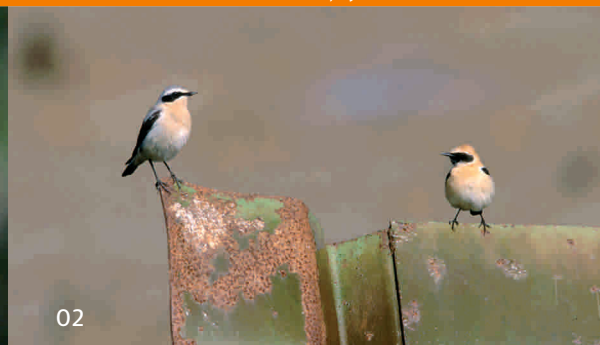
ITINERARI 06

Rasquera Balneari de Cardó Creu de Santos

Lloc de sortida: el poble de Rasquera / Duració: 2 hores fins al balneari i rodalies, fins a 5 hores si s'escolleix la pujada al cim

01

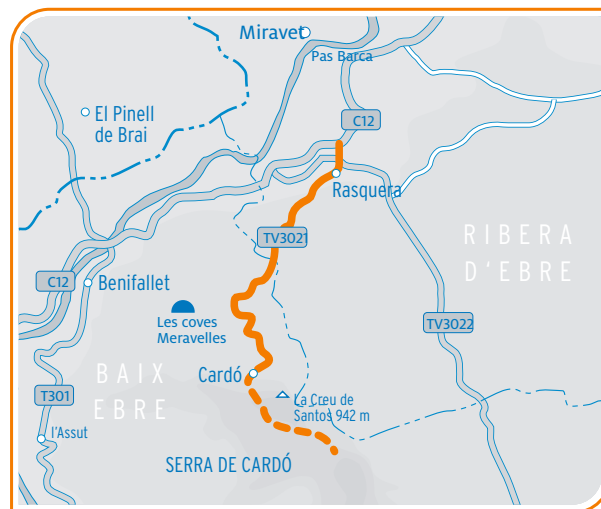

02

Es segueix la TV-3021 fins al **balneari de Cardó** (ja en desús). La carretera s'esmuny i serpenteja entre un paisatge espectacular. Durant el trajecte ascendent es convenient parar-se allà on puguem i escrutar el cel i les roques tot buscant roquerol, falcó pelegrí, ballester, merla roquera, merla blava, àguila cuabarrada i àguila daurada.

Aparcar al final de la carretera i des del balneari seguir el camí de Tivenys pujant fins al **camí de la Creu de Santos**. Aquest condueix al punt més alt del massís, la Creu de Santos, a una altitud de 941 m., i ofereix una panoràmica magnífica. A les zones boscoses buscar mallerenga emplomallada, mosquiter pàl·lid i bruel. A més altitud, a les zones més obertes, es pot trobar còlit ros, trobat i cogullada fosca.

Un altre punt d'accés al massís es troba a la carretera entre Rasquera i El Perelló, seguint les indicacions cap a la **Font del Teix**.

01. Mosquiter pàl·lid (*Phylloscopus bonelli*) **02.** Còlit gris (*Oenanthe oenanthe*) i còlit ros (*Oenanthe hispanica*).

RESERVA NATURAL DE SEBES I MEANDRE DE FLIX

L'Ebre un oasi de vida
i un focus de biodiversitat.

ITINERARI 07

Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix.

Lloc de sortida: pont de Flix / Duració: 3 - 4 hores

02

- 01. Blauet (*Alcedo atthis*)
- 02. Cigonya (*Ciconia ciconia*)
- 03. Martinet blanc (*Egretta garzetta*)

03

Un passeig pel camí que separa per una banda les petites vorades terroses, vessants rocoses i camps d'oliveres i per l'altra canyissars, boscos de ribera i prats inundats, mostrarà el fort contrast que existeix entre les comunitats d'ocells de cadascun d'aquests hàbitats. La merla blava, el pardal roquer, la cogullada fosca i el tallarol capnegre es poden veure a les solanes que voregen el riu, mentre que els conreus d'oliveres són la llar d'espècies com ara abellerol, puput, capsigrany, gafarró, cogullada vulgar, colltort, gratapalles i estornell negre.

A la primavera i a l'estiu els canyissars queden envaïts pels cants del rossinyol bord, boscarla de canyar, balquer i el del rascló. Hi ha una petita colònia de cria d'agró roig i fins i tot el martinet menut hi ha criat en aquests darrers anys, i cada cop és més freqüent la presència de martinet blanc i agró blanc. És molt fàcil observar l'arpella vulgar, que és el símbol de la reserva, i que aquí té el seu únic lloc de cria de la província de Tarragona. També cal destacar una important colònia de cria de milà negre. L'observatori que domina el bassal ha esdevingut un dels millors llocs de la regió per veure l'emblemàtic i llampanant blauet.

La cigonya blanca ha respost bé al programa de reintroducció, i és del tot normal veure-la alimentant-se al costat dels cavalls de la Camarga que pasturen als prats inundats, o bé al seu niu. Actualment és l'única colònia de cria de l'espècie a la província de Tarragona.

Des de Flix s'hi arriba tot creuant el pont sobre el riu Ebre, i 50 metres més enllà es canvia de sentit per agafar el camí que trobarem a mà dreta just abans de tornar a entrar al pont. Es combinarà el passeig a peu i amb vehicle al llarg del camí per fer un mostreig de la immensa riquesa d'aus d'aquesta zona. Després es conduirà fins al **Mas del Director**, Centre d'Informació de la reserva i s'agafarà el camí que, des de davant de l'edifici, ens porta a una passarel·la de fusta fins a l'**observatori de la bassa**.

De tornada es passa per davant del centre d'informació i s'agafa el camí que segueix paral·lel al riu, fins arribar a una segona passarel·la que condueix al visitant fins un bosc de ribera exuberant. Aquí pot trobar-se l'oriol, el picot garser gros, el teixidor, i potser un o dos exemplars de martinet de nit.

04. Arpella (*Circus aeruginosus*)
05. Vista de l'Ebre.

05

Des d'aquí es condueix fins la zona d'acclimatització de les cigonyes blanques. Aquí un observatori de fusta molt ben construït domina un prat humit; si el visitem podem trobar-nos amb més d'una agradable sorpresa ornitològica, depenent de l'època de l'any, el nivell de l'aigua i de la resposta de la vegetació al règim de pastura.

Durant anys, les campanyes regulars d'anellament durant el període de migració postnupcial han subministrat una sèrie de cites molt interessants, com per exemple el pinsà carminat, el boscarla dels arrossars, la bosqueta pàl·lida i la boscarla menjamosquits - totes elles rareses a la regió.

Per completar la visita, es tornarà per on s'ha vingut fins a la carretera principal per dirigir-se al meandre. A la primera cruïlla, s'agafa el desviament cap a **Bovera** (C-233) i es segueix la carretera, parant sovint per buscar l'oreneta cua-rogenca.

06

En un dels talussos del marge esquerre hi ha una important colònia d'oreneta de ribera. Més endavant es creua un pont a mà dreta per seguir la carretera en direcció al pas de la barca, des d'on es pot contemplar diferents espècies d'ocells aquàtics alimentant-se en les aigües poc profundes del meandre.

L'encant d'una amagada
i silenciosa vall i
del riu Matarranya.

01. Abellerol (*Merops apiaster*)

02. Aufrany (*Neophron
percnopterus*) **03.** Voltor comú

(*Gyps fulvus*).

DES DE LA FATARELLA
AL MATARRANYA

ITINERARI 08

Ascó - La Fatarella - Ermita de Sant Francesc - Ermita de Berrús - Riu Matarranya

Lloc de sortida: Flix / Duració: 4 - 5 hores

Des de Flix es va cap a Ascó i es segueix les senyals cap a **La Fatarella** (T-733). La carretera puja caragolant-se entre boscs de pins i conreus d'olivera, on fent una breu aturada en el camí es poden revelar ocells típics d'aquest hàbitat: abellerol, cotoliu, picot verd, tallarol capnegre, gratapalles, raspinnell comú i mosquiter pàl·lid. Anirem enlairant els ulls cap al cel per veure si l'àguila marcenca ens sobta en algun revolt d'aquest itinerari. L'ascens a la Serra de la Fatarella no trigarà a oferir unes vistes panoràmiques que no podrem deixar de contemplar abans d'arribar a la població de la Fatarella.

Arribats a La Fatarella, s'agafarà la **Ruta de Sant Francesc**. La carretera es estreta i s'esmuny i baixa lentament a través de camps conreats i vessants cobertes de matolls, amb sortints rocosos, terraplens, ruïnes i petites pagesies fetes amb pedres del terreny. Ens fixarem en les àrees rocoses doncs la merla blava i el pardal roquer habiten en aquestes zones, mentre que el còlit ros es decanta cap a les vessants obertes amb vegetació baixa.

Finalment el camí es creua amb l'**Ermita de Sant Francesc** i molt aviat entra en una àrea que es veié afectada per un incendi forestal a l'agost del 2005. Just abans d'arribar a la TV-7411 es buscarà el còlit negre, un dels ocells especials d'aquesta zona, que si tenim sort, pot trobar-se als penyals rocosos. A la senyal de Stop es girarà a l'esquerra per seguir la tranquil·la TV-7411 cap a **La Poblada de Massaluca**. Més endavant ens desviarem uns 200 m. per arribar a l'**Ermita de Sant Berrús** i fruit de les magnífiques vistes del riu Ebre i els seus voltants. El roquerol cria prop del pont de Berrús i s'han vist exemplars de cabra salvatge ibèrica per les rodalies.

A la propera cruïlla s'agafa la TV-7231 que baixa cap al riu traspasant matolls i boscos de pins. Durant el camí de baixada es pot buscar mallerenga emplomallada, tallarol capnegre, tallareta cuallarga i botxí septentrional. Una parada prop del pont permetrà escrutar els penya-segats vora el riu tot buscant voltor, falcó pelegrí, aufrany, merla blava, còlit negre i possiblement ballester. Aquesta zona també rep visites regulars d'àguila daurada, àguila marcenca i milà negre.

Edita: Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona

03

Textos: Steve West

Fotografia: Joan Gil, Mariano Cebolla, Santi Martorell,
Arie Ouwerkerk, João Cosme, Daniele Occhiato

Disseny Gràfic: www.summum.info

Impressió: Serra Industria Gráfica IGSL **Dipòsit Legal:**

OBSERVAR LES AUS SENSE AFECTAR LA NATURA

Alguns consells i consideracions per a l'observador d'aus

En general aviseu als **guardes rurals** (tel. +34 977 706 261) o al **Seprona** (tel. +34 977 500 108), si veieu anormalitats greus, animals morts, cacera il·legal, incendis, etc.

SEO/Birdlife
www.seo.org

01 Feu cas als **senyals** i respecteu les zones d'accés prohibit, sobretot en època de nidificació (de febrer a agost, inclosos).

02 Procureu **romandre als camins**, itineraris i en el seu cas observatoris destinats a l'observació i la fotografia, evitant endinsar-vos massa als espais naturals.

03 Deixeu la natura tan neta com la trobeu. Endueu-vos les **deixalles** de tornada o fins la propera paperera.

04 A les reserves naturals **no es pot molestar**, destruir, ni recollir cap exemplar animal ni vegetal, ni viu ni mort ni parts d'ells.

05 Els **gossos** sense lligar espanten els ocells i estan prohibits a les reserves naturals.

06 **Eviteu acampar** en zones prohibides o instal·lar-vos a dormir als observatoris d'aus.

07 **Deixeu els vehicles en els aparcaments** previstos o vora les carreteres en llocs amples que no destorbin el pas.

08 **Podeu avisar amablement a les persones que no respectin les normes** que cal fer-ho, sobretot als que s'endinsin en espais prohibits.

09 El més higiènic es **no tocar animals morts**, avisant als guardes rurals (tel. +34 977706261), si sospiteu que es tracta d'una espècie en perill, morta per causes estranyes o que és un ferit que cal dur a un centre de recuperació.

10 Però és important recollir les dades d'aus anellades que trobeu mortes, o que pugueu llegir amb el telescopi (número d'anella, lloc, causes probables de la mort) i remetre-les a **oficina.anillas@dgc.n.mma.es** o al Parc.

INFORMACIÓ I ACOLLIDA DE VISITANTS

Parc Natural del Delta de l'Ebre

Ecomuseu Centre d'Informació

Doctor Martí Buera, 22. 43580 DELTEBRE
Tel. + 34 977 489 679 / Fax. + 34 977 481 597
pndeltaebre.dmah@gencat.net / www.parcscatalunya.net

Centre d'Informació de la Casa de Fusta

Partida de la Cuixota. 43870 POBLE NOU DEL DELTA (AMPOSTA)
Tel. + 34 977 261 022 / Fax. + 34 977 261 022
pndeltaebre.dmah@gencat.net / www.parcscatalunya.net

Parc Natural dels Ports

Centre d'Informació del Parc Natural al Baix Ebre

Avda. Val de Zafán, s/n. 43520 ROQUETES
Tel. + 34 977 500 845 / Fax. + 34 977 500 845
pndelsports.dmah@gencat.net / www.parcscatalunya.net

Ecomuseu dels Ports

Picasso, 18. 43596 HORTA DE SANT JOAN
Tel. + 34 977 435 686 / Fax. + 34 977 435 686
ecomuseu@elsports.org / www.elsports.org

Centre d'Informació del Parc Natural al Montsià

Passeig de La Clotada, 23-25. 43560 LA SÈNIA
Tel. + 34 977 576 156 / Fax. + 34 977 575 054

Punt d'Informació El Molí d'Oli a Arnes

Aragó, 2. 43597 ARNES
Tel. + 34 977 435 728
elmoli.arnes@terra.es

Mas del Director

Camí de Sebes, s/n. 43750 FLIX
Tel. + 34 977 265 112 / Fax. + 34 977 265 112
freixe@gmail.com / www.reservanaturalsebes.org

Reserva Natural de Riet Vell SEO/BirdLife

Ctra. de Amposta a Eucaliptus, km. 18,5. 43870 AMPOSTA
Tel. + 34 616 290 246
reservarietvell@seo.org / www.rietvell.org

SEO/BirdLife
www.seo.org

ADRECES D'INTERÈS

Picampall, AA.SS. Ornitològica de les TT.EE.

Casa del Metge, Plaça Major de Deltebre. 43850 DELTEBRE
Tel. + 34 661 167 951 / + 34 607 311 717
Conservació i investigació ornitològica a les Terres de l'Ebre.
Escola d'ornitològica.

Estació biològica i centre de recuperació de fauna salvatge autòctona

Avda. Catalunya, 46. 43580 DELTEBRE
Tel. + 34 977 267 082 / fvidale@gencat.net
Recuperació clínica i aclimatació a la vida en llibertat de fauna
salvatge autòctona.
Truqueu a aquest telèfon si trobeu un ocell ferit.

SERVEIS DE GUIATGE I ACTIVITATS AL **MEDI NATURAL**

Arabogues

Sant Joan, 20. 43560 LA SÈNIA
Tel. + 34 647 909 047 / + 34 636 014 036
correu@arabogues.com / www.arabogues.com
Àmbit Els Ports (comarques del Montsià i Baix Maestrat)

Audouin Birding Tours

Partida Boquets. 43558 FREGINALS
Tel. + 34 649 286 086
cristian@audouinbirding.com / www.audouinbirding.com
Àmbit Estat Espanyol, Catalunya i Terres de l'Ebre.

Deltaventur

Avda. Sant Jaume, 87. 43870 AMPOSTA
Tel. + 34 977 706 730 / + 34 607 950 408
deltaventur@deltaventur.com / www.deltaventur.com
Àmbit Terres de l'Ebre.

Ecologia i Natura

Sant Isidre, 5. 43540 SANT CARLES DE LA RÀPITA
Tel. + 34 977 742 900
aventura@ecologianatura.com / www.ecologianatura.com
Àmbit Delta de l'Ebre.

Grup de Natura Freixe

Major, 56 Zon. 43750 FLIX
Tel. + 34 977 265 112 / + 34 685 670 691
freixe@gmail.com / www.reservanaturalsebes.com
Àmbit Reserva Natural de Fauna Salvatge de Sebes i Meandre de Flix, i tram català del pantà de Riba-roja d'Ebre

Gubiana dels Ports

Apartat de Correus, 69. 43520 ROQUETES
Tel. + 34 977 474 887 / + 34 637 085 052
caro@gubiana.com / www.gubiana.com
Àmbit Els Ports (comarques Baix Ebre, Montsià i Terra Alta) i Delta de l'Ebre.

Guides del Port, Services Touristiques

Aragó, 76. 43597 ARNES
Tel. + 34 977 435 515 / + 34 676 308 021
guiesdelport@yahoo.es / www.elsports.org
Àmbit Els Ports (Comarca Terra Alta)

L'Escola del Parc

Doctor Martí Buera, 22. 43580 DELTEBRE
Tel. + 34 977 489 679 / + 34 977 489 077
infoecomuseu@wanadoo.es
Àmbit Delta de l'Ebre i Els Ports

Natura & Aventura

Pl. Cóc, 18. 43540 SANT CARLES DE LA RÀPITA
Tel. + 34 977 742 987 / + 34 646 598 324
naturavtra@larapita.com / www.naturayaventura.com
Àmbit Terres de l'Ebre

PATRONAT DE TURISME DE LA DIPUTACIÓ DE TARRAGONA

C/ de l'Àngel 6 - 3ª planta
Edifici Siboni 43500 TORTOSA
T +34 977 444 447 F +34 977 445 400
E-mail: terresdelebre@altanet.org
www.terresdelebre.org